

A ta sante - írta 1949-ben az akkor még kommunista Pablo Picasso a hetven éves Sztálint köszöntő rajzára.

De '49-en kívül voltak még az elmúlt időszak Európája számára talán fontosabb, máig lüktető évszámai: '53, '56, '61 és sok szempontból talán a legfontosabb, ezerkilencszázhatvannyolc.

Az abban évben Európán végigsöprő - jórészt - vértelen forradalom beláthatatlan változásokat indított meg e földrész nyugatibb részén, de a mi régióink sem maradt teljesen érintetlen az átalakulásoktól. A néhány szocialista országban bátortalanul s felemás módon megindított gazdasági reformok ezen időszakhoz köthetők.

S ami még fontosabb: '68 Prágája, a Prágai Tavasz, amiben e térség lakóinak milliói vélték felcsillanni a sztálini korszak halálos éjszakáját végre áttörő új csillagot. E folyamat néhány mozaikját szeretnénk felidézni újra a most közreadandó anyagunkkal. Úgy véljük, az akkori időszaknak üzenete van számunkra, és főleg a mai világunknak szól ez az üzenet. Hiszen mi mást kellene nekünk ma megvalósítanunk, mint amit '68 forradalmi több kevesebb sikerrel elindítottak? Sok szempontból hasonló helyzetben vagyunk, feladatunk azóta is változatlan. '68 forradalma a fejekben zajlott le, nekünk sincs másra esélyünk, de józan belátással nem is törekedhetünk másra. "Legyetek realisták, kérjétek a lehetetlent!" - ahogy a Sorbonne falán olvashatták az egyenjoqú polgárok akkoriban.

Értékelhetik a Prágai Tavaszt a világ sok pontján különbözően, egy azonban biztos: nekünk van mit tanulnunk az akkori eseményekből, a kezdeti sikerekből, még inkább a végső kudarcból. Bár aligha vállalná a közlését bármely hivatalos magyarországi folyóirat ma, a "2000 szó" ma Magyarországon - talán ha 50 szó megváltoztatásával, de - aktuális s vállalható-vállalendő programnyilatkozat.

A feladatunk tehát változatlan, mindent meg kell tennünk a civil társadalom, vagyis egy valós társadalom megteremtése érdekében, hol nem kontrolált a politikai gondolkodás, és szabad a politikai cselekvés is.

S ha majd mindent megtettünk,

de mégsem járunk sikerrel,

mi mást mondhatnánk

újra és újra,

mint azt, hogy

Egészségedre, Sztálin!

A Prágai Tavasz eseménynaptára

1967. szept. 3. A Sunday Times a "Csehszlovák írók manifesztuma a világ közvéleményéhez" címmel közöl egy dokumentumot - amelyet - a lap szerint 183 író, 69 művész, a film és a televízió 21 dolgozója, 56 tudós és publicista és több más értelmiségi írt alá, s amelyet kicsempészttek Csehszlovákiából. A közölt szöveg azzal vádolja a pártvezetőket, hogy "kifejezetten fasiszta jellegű boszorkányüldözést" folytatnak és az "állami terror" módszereit alkalmazzák az írókkal szemben.
- szept. 26-27. A CSKP KB-a foglalkozik a népgazdaság fejlesztésének és az életszínvonal emelésének feladataival és a Csehszlovák írószövetség 4. Kongresszusával. A párttagsággal összeférhetetlen álláspontjukért kizárja a CSKP-ból I. Klíma, J. Liehm és L. Vaculík írókat, J. Procházkat politikai hibáiért felmenti a KB-ban viselt pórtagságától. A KB megállapítja, hogy a Literární Noviny című lap vezetése kicsúszott az írószövetség kezéből és ellenzéki álláspontra szivóvője lett. Ezért javasolja, hogy a lap a kulturális és tájékoztatásügyi minisztérium irányítása alá kerüljön.
- okt. 31. A prágai egyetemi hallgatók a Hradcsin-palota elé vonulnak és tiltakoznak a diákokthozonokban uralkodó tarthatatlan lakásviszonyok és házirend ellen. A rendőrök szétoszlatják a tüntetőket.
- Dec. 19-21. A CSKP KB határozatot hoz a népgazdaság és az életszínvonal fejlesztéséről az 1968-70-es években, valamint a kommunista- és munkáspártok budapesti konzultatív tanácskozásáról. Nyugati hírügynökségek jelentése szerint a plénumon Antonín Novotný, akinek nehézségei támadtak a gazdasági reform, továbbá az írók, diákok és a Szlovák KP egyes hivatalnokai miatt, felajánlja, hogy lemond a pártban viselt tisztségéről. A KB tagjai az egész állami és pártapparátus mélyreható reformját követelik, különösen azt, hogy a köztársasági elnökséget és a pártvezetést ne lehessen egy személyben egyesíteni.
1968. jan. 3-5. A CSKP KB plénumán viták folynak a csehszlovák társadalom fejlődésének jelenlegi szakaszában a párt helyzetéről és feladatairól, vezetőszeréről. A KB plénuma Antonín Novotnýt saját kérésére felmenti a KB első titkári tisztségéről. Alexander Dubčeket, a CSKP KB elnökségi tagját, a Szlovák KP KB első titkárát és CSKP KB első titkárává választják.
- jan. 29-30. Alexander Dubček Moszkvában. A Rudé Právo szerint természetes, magától értetődő és fontos, hogy a párt vezető funkciójában bekövetkezett változás után tanácskozásra kerül sor annak az országnak képviselőivel, amely Csehszlovákia legfőbb gazdasági, eszmei és állami partnere.
- febr. 5. Kádár János és Alexander Dubček találkozója a szlovákiai Komáromban. Nyugati tudósítók szerint a megbeszélés középpontjában a kommunista- és munkáspártok budapesti konzultatív találkozásának kérdései állottak. A két fél azt a véleményét képviselte, hogy mindent el kell kerülni, amit a más pártok belső ügyeibe való beavatkozásnak minősíthetnek.
- márc. 7. A Csehszlovák írószövetség és a Csehszlovák Film- és Televízió Művészszövetség küldöttségei megkoszorúzzák Masaryknak, a Csehszlovák Köztársaság első elnökének sírját születésének 118. évfordulóján. A Mlada Fronta cikket ír "Gondolatok Masaryk hagyatéka felett" címmel.

- márc. 14. Vladimír Janko honvédelmi miniszterhelyettes öngyilkosságot követ el.
- márc. 25. A csehszlovák belügyminisztérium közleménye: a nemzetbiztonsági testületet két önálló, egymástól független szervvé - közbiztonsági és állambiztonsági szervvé - alakítják át.
- márc. 30. A nemzetgyűlés 288 érvényes szavazat közül 282-vel megválasztja Ludvík Svobodát köztársasági elnökké.
- április 8. Ludvík Svoboda köztársasági elnök kinevezi a kormányt.
Miniszterelnök: Oldřich Černík, honvédelmi miniszter: Martin Dzur,
külgügyminiszter: dr. Jiří Hájek.
- április 10. Nyilvánosságra hozzák a CSKP akcióprogramját. Fő fejezetei: 1/ Csehszlovákia útja a szocializmushoz. 2/ A szocialista demokrácia fejlesztéséért, a társadalom politikai irányításának új rendszeréért. 3/ Népgazdaság és életszínvonal. 4/ A tudományok, a műveltség és a kultúra fejlesztése. Ez a fejezet foglalkozik Csehszlovákia nemzetközi helyzetével és külpolitikájával is.
- április 18. A csehszlovák nemzetgyűlés Josef Smrkovskýt választja meg elnökévé.
- május 8. L.I. Brezsnyev, Todor Zsivkov, Wladyslaw Gomulka, Kádár János és Walther Ulbricht moszkvai találkozója. Nyugati hírügynökségek szerint a megbeszélésen szöbakerültek a csehszlovák fejlemények.
- május 9. Ludvík Svoboda köztársasági elnök amnesztiát hirdet az ország nemzeti ünnepe alkalmából. A közkegyelem azokra az állampolgárookra vonatkozik, akiket illegális határátlépésért és a köztársaság elleni bűncselekményekért ítélték el.
- május 23. A csehszlovák belügyminisztérium közleménye pártalakítások lehetőségéről. A jelenleg érvényben lévő előírások nem határozzák meg politikai pártok létrehozásának feltételeit és módjait, s ebben a kérdésben a belügyminisztériumnak sincs hatásköre. Tekintettel erre a tényre, az esetleges ilyen kéréseknek nincs reményük sikerre. Tehát bármilyen olyan tevékenység, amely mint politikai párttevékenység jelenkezne, "jogrenden kívülinek" tekintendő.
- május 29.-jún. 1. A CSKP KB plénuma. Dubček tájékoztatja a plénumot a KB szerveinek tevékenységéről, értékeli a jelenlegi helyzetet, javaslatokat tesz a CSKP következő kongresszusának előkészítésére. A KB kötelezi a rehabilitációs bizottságot, hogy legkésőbb az év végéig terjesszen elő végleges jelentését az 1948-54 közötti törvénysértések és politikai perek lefolytatásának és következményeinek okairól. A CSKP KB felhívást intéz a párt tagjaihoz és a csehszlovák néphez. A felhívás a kommunistákat és az összes polgárokat együttműködésre hívja fel az akció- és a kormányprogram teljesítése végett.
- A CSKP határozatot hoz a 14. rendkívüli kongresszus előkészítéséről és összehívásáról: 1968. szeptember 9-re Prágába hívja össze a pártkongresszust.
- jún. 1. A csehszlovák kormány gazdasági bizottságot alakít, amelynek elnöke Ota Sik.
- jún. 6. A csehszlovák kormány és bíróság rehabilitációval, a sajtótörvény átdolgozásával és a parasztok szociális helyzetével foglalkozik.
- jún. 7. A Szlovák KB elnökségének ülése megalakítja a nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó bizottságot, amely a KB mellett működik. Az új bizottság az állam föderatív felépítésének kérdéseivel foglalkozó másik bizottsággal együtt a Szlovákiában élő magyar és ukrán lakosság helyzetével kapcsolatos problémákat vizsgálja.
- jún. 12. A nemzetgyűlés külügyi bizottsága megvitatja az "utazási okmányokról" szóló törvényjavaslatot.

jún. 13. A nemzetgyűlés alkotmányjogi bizottsága megvitatja a sajtótörvény-tervezetet és a bírósági úton történő rehabilitálásra vonatkozó törvénytervezet vázlatát.

jún. 13-15. Alexander Dubček vezetésével csehszlovák párt- és kormányküldöttség tartózkodik Magyarországon. Aláírják az új barátsági, együttműködési és kölcsön segítségnyújtási szerződést.

jún. 18. A népi milícia országos aktívája, Dubček beszéde. öt pontban foglalja össze a májusi plénum után a párt részéről megindított offenzíva fő mozzanatait:

- 1/ A párt életbe léptette a Nemzeti Front politikáját.
- 2/ A párt gyakorlati lépéseket tett az ország új államjogi berendezésének előkészítésére.
- 3/ A párt aktivizálja politikáját a társadalom alapvető osztályait és csoportjait, elsősorban a munkásosztályt illetően, amely társadalmunk fő, vezető és legnépesebb ereje.
- 4/ A párt a májusi plénumon elhatározta, hogy szeptemberre összehívja a rendkívüli pártkongresszust. Ezzel a lépéssel a KB válaszolt a párttagoknak arra a követelésére, hogy a párt vezetőségéből távozzanak el azok, akik iránt megszűnt a bizalom, a pártnak legyen új központi bizottsága, amely kezekedik az új politika következetes megvalósításáért.
- 5/ A KB elhatározza, hogy politikai harcot indít az antikommunista megnyilvánulások és mindazon szélsőségek ellen, amelyek a demokratizálás folyamatát veszélyeztetik.

jún. 25. A nemzetgyűlés elfogadja a bírósági rehabilitációról szóló törvényt.

jún. 26. A nemzetgyűlés elfogadja a sajtótörvény módosítására vonatkozó javaslatot.

jún. 27. A nemzetgyűlés két szociális jellegű törvényjavaslatot fogad el a családi pótlékról és a szülés utáni fizetett szabadságról.

jún. 20-30. A Varsói Szerződés országainak hadgyakorlata.

jún. 28. A Mlada Fronta, a Práce, a Zemedelske Noviny és a Literarni Listy című lapokban megjelenik közéleti személyiségek "Kétezer szó" c. felhívása. A CSKP KB elnöksége nyilatkozik a felhívásról és hangsúlyozza, hogy az nem tartalmaz új, pozitív gondolatot, ugyanakkor tele van bizalmatlansággal a CSKP új vezetése, a Nemzeti Front és az állam felső szervei politikájának becsületessége iránt.

A Kormány a nemzetgyűlés ülésén foglalkozik a felhívással, O. Černík fejti ki nézeteit: a megújulásért folyó harc útjában a legnagyobb akadályt a politikai életben belüli szélsőséges erők jelentik, amelyek a politikailag és gazdaságilag bonyolult helyzetet céljaik elérésére próbálják kihasználni.

júl. 5. A Rudé Právo, és a Práce, a Mlada Fronta és a Zemedelske Noviny közli Josef Smrkovsky "Ezer szó" című cikkét válaszként a "Kétezer szó" című felhívásra, amely mögött becsületes szándékot lát, de a szerzők és az aláírók szemére veti, hogy forrófejűen készítették elő a "Kétezer szó"-t.

júl. 9. A CSKP KB elnöksége foglalkozik azokkal a levelekkel, amelyeket a CSKP a Bolgár KP-től, az MSZMP-től, az NSZEP-től, a LEMP-től és az SZKP-től kapott. Az öt párt vezetői megbeszélésre hívják a CSKP vezetőit a csehszlovákiai események értékelésére.

júl. 11. A Pravdában cikk jelenik meg "Támadás a szocializmus pillérei ellen Csehszlovákiában" címmel, amely főként a "Kétezer szó" című felhívást bírálja.

júl. 14-15. öt szocialista ország - Szovjetunió, Magyarország, Lengyelország, NDK és Bulgária - vezetőinek tanácskozása Varsóban. Csehszlovákia belső helyzetével kapcsolatban ultimátumszerű levelet intézett a csehszlovák vezetőkhez.

augusztus 9. Titó Prágába látogat.

aug. 15-16. Ceausescu Prágában: aláírják az új csehszlovák-román barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.

aug. 19. A Pravda vezércikke: kudarcra van ítélve az imperialisták minden olyan kísérlete, hogy a Varsói Szerződést aláassák, annak tagjai a szocializmus sorsáért közös felelősséget viseinek.

aug. 20-21. A Bolgár NK, a Lengyel NK, a Magyar NK, az NDK, a Szovjetunió katonai egységei a szocializmus érdekeire hivatkozva bevonulnak Csehszlovákiába.

aug. 22. összehívják a szeptemberre tervezett XIV. pártkongresszust, amely tiltakozik a szovjet agresszió ellen.

aug. 23-26. A szovjet hadsereg által Moszkvába hurcolt csehszlovák vezetők aláírják a szovjet diktátumot, az ún. Moszkvai Megállapodást, amely a reformfolyamat befagyasztását jelenti, előkészíti a szovjet csapatok Csehszlovákiában maradását, érvénytelennek nyilvánítja a rendkívüli pártkongresszust.

okt. 16. Prágában Černík és Koszigin egyezményt írtak alá a szovjet alakulatok ideiglenes csehszlovákiai tartózkodásáról. (...)

1969. jan. 16. Jan Palach a prágai egyetem filozófia szakos hallgatója a Vencel téren elégette magát tiltakozásul a szovjet intervenció ellen. Temetése békés tüntetéssé, sírja zarándokhellyé vált, ezért földi maradványait a rendőrség eltüntette a temetőből.

/A kronológia szó szerinti átvétel a következő kiadványból: Magyar Távirati Iroda világpolitikai dokumentáció 4. sz. melléklet, Csehszlovákiai események dokumentációja. Belső tájékoztatásra./